

KADIN GİRİŞİMCİLİĞİ ANALIZI: KARS İLİ UYGULAMASI

Erdoğan KAYGIN^{1*}, Üyesi Yunus ZENGİN¹, Ethem TOPÇUOĞLU²

¹ İİBF, İşletme Bölümü, Kafkas Üniversitesi, Karas, Türkiye.

² SBE, İşletme Bölümü, Kafkas Üniversitesi, Karas, Türkiye.

* Sorumlu Yazar

Email: erdogankaygin@hotmail.com

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, Kars İli Merkez İlçesinde faaliyet gösteren kadın girişimcilerin genel profilini ortaya çıkarmaktır. Kars'ta yapılan ilk çalışma olma özelliğine sahip olan bu araştırmada, 21 girişimci kadına ulaşılarak yarı mülakat tekniği ile veriler toplanmış ve analiz edilmiştir. Girişimci kadınlara iş fikirlerinin oluşumu, iş kurma aşamasında ve iş kurduktan sonra ortaya çıkan sorunlar, finans kaynakları, işletmelerinde kaç kişinin çalıştığı, girişimciliğin avantajları, girişimcilikteki özellikler ve toplumun kadın girişimciliğine bakış açısını ortaya çıkaracak sorular yöneltilmiştir. Bu kapsamda Kars'ta faaliyet gösteren kadın girişimcilerin lokanta, tuhafiyeye ve hamur işi ile ilgili alanlarda yoğun olarak girişimci olarak yer aldığı, aile ilişkilerine önem verdikleri, toplumda rol modeli olmak istedikleri, kendilerini başarılı gördükleri belirlenmiştir. Ayrıca işletmelerinde istihdam oluşturdukları belirlenmiş, maddi olanaklar yönünden ve çalıştıracak kalifiye elaman bulma konusunda sıkıntı yaşadıkları görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Girişimcilik, Kadın Girişimciliği, Kars'ta Kadın Girişimciliği, Kars.

WOMEN ENTREPRENEURSHIP ANALYSIS: THE PRACTICE OF KARS PROVINCE

ABSTRACT

The aim of this study is to reveal the general profile of women entrepreneurs in the central district of Kars. This is the first study conducted in Kars and 21 entrepreneur women in Kars were contacted and analyzed with semi-interview technique. The questions were asked to the entrepreneur women about the formation of business ideas, the problems that emerged after the establishment of the business, the sources of finance, the number of people working in the enterprises, the advantages of entrepreneurship, the characteristics of entrepreneurship and the perspective of the society towards women entrepreneurship. In this context, it has been determined that women entrepreneurs operating in Kars take part as entrepreneurs intensively in restaurants, haberdashery and pastry related fields. Furthermore, it has been reached that the related women entrepreneurs give importance to family relations and they want to be a role model in society. Additionally, they see themselves successful. It has been also determined that they create employment in their enterprises. Finally, it has been seen that they have financial difficulties and they also have difficulties in finding qualified personnel to work.

Keywords: Entrepreneurship, Women Entrepreneurship, Women Entrepreneurship in Kars, Kars.

GİRİŞ

Dünya çapında alınan birçok tedbire rağmen 1990 yılında 1.895 milyon kişi yoksulluk sınırının altında kalmış ve tedbirlerin devamında 2015 yılında bu sayı 736 milyon kişiye inmiştir. Ancak bu sayı halen kabul edilebilir bir seviyede değildir. Çünkü Dünya nüfusunun

yaklaşık %10'u (767 milyon kişi) günde 1.90 dolardan daha az gelir ile yaşamakta ve sağlık, eğitim, barınma ve yemek gibi hayati faaliyetleri tam olarak yerine getirememektedir (Dünya Bankası, 2018:2). Dünya üzerinde yoksulluğun azaltılmasına yönelik sayısız çabalar arasında girişimcilik etkili bir politika reçetesi olarak ortaya çıkmıştır. Girişimciliğin kolaylaştırılması, insanları yoksulluktan arındıracak ve ekonomik kalkınmayı teşvik edecektir. Örneğin; İsveç, Danimarka ve Norveç'i kapsayan bir çalışmada kadın girişimciliğin desteklenmesi ekonomik gelişimi destekleyen ve ekonomi yavaşladığında uygulanan bir program olarak nitelenmiştir (Pettersson, Ahl, Berglund ve Tillmar, 2017: 50)

Bu çerçeveden bakıldığında genç ve eğitimli insan gücü ülkemizin elinde bulunan en değerli varlıklardan biri olmanın yanında kadınlar iş hayatında yeteri kadar yer almamaktadır. Kadınların içinde bulunduğu durum yıllarca derelerin nehirlerin akmasına rağmen hidroelektrik santralleri ve sulama projeleri ile bu sahalardan tam anlamı ile faydalanılamamasına benzemektedir. Güneydoğu Anadolu Projesi ve diğer projeler ile birlikte bu söyleniş son bulsa da kadınların girişimci ve çalışan olarak iş hayatında istenilen düzeyde yer alması sorunu halen aşılamamıştır. Bu sorunların çözülmesi noktasında ve mevcut durumun ortaya konularak iyileştirilmesine yönelik öneriler sunmak amacıyla bu çalışma ele alınmıştır. Çalışma Kars İlinde bulunan kadın girişimcileri kapsamaktadır.

KURAMSAL ÇERÇEVE

Girişimci kelimesi ilk defa "entrepreneur" olarak Richard Cantillon tarafından 1728 ile 1730 yıllarında yazdığı ve 1755'te yayınlanan "Essai sur la nature du commerce en général" adlı eserinde yer almıştır (Cantillon, 1775: 4). Richard Cantillon'a göre girişimci, gelecekte daha yüksek bir fiyata satabilmek umuduyla bilinen bir ürünü satın alarak risk alan kişidir (Murphy, 1986: 98). Cantillon ile başlayan girişimcilik tanımı, zaman içerisinde François Quesnay, Robert Jacques Turgot, Nicolas Baudeau, Adam Smith, Jean Baptiste Say, Jeremy Bentham, Jeremy Bentham, Von Thünen gibi birçok bilim insanı tarafından geliştirilmiş ve tartışılmıştır (Özkul, 2007: 345-350). Bunlardan biri olan Schumpeter'e (1942: 132) göre girişimcilerin işlevinin, piyasada bulunmayan yeni bir malın üretilmesi ya da mevcut bir ürünü yeni bir teknolojik imkândan yararlanarak üretim modelini değiştirerek daha etkin ve ucuza mal etmesidir. Bu tür yeni şeyleri üstlenmek hem ekonomik olarak, hem de alışılmışın dışına çıkılması nedeniyle oluşacak toplum baskısı nedeniyle zordur. Bilindik işlerin ötesinde işler yapmak kendine güveni olan ve bu toplum direncinin üstesinden gelebilecek özellikler nüfusun sadece küçük bir kısmında mevcut olan girişimcilik yeteneklerini gerektirdiğini belirtmiştir.

Kadın girişimcilik hakkındaki kapsamlı çalışmalar Amerika Birleşik Devletlerinde başlayarak yoğunlaşmıştır. Bu ilginin sebebi ABD'de 1970 yılında kadınların sahip olduğu işletme sayısının toplam işletme içerisindeki oranı %5'i iken bu oran 1988 yılında %30'a yükselmiştir. Internal Revenue Service'e göre 1977-1985 yılları arasında, mülk (dükkan, ev, bina ve arazi) sahibi olan kadınların sayısı yaklaşık 1.9 milyondan 3.3 milyona yükselmiştir. Benzer şekilde, Sayım Bürosu (Census Bureau) tarafından yapılan bir ankete göre, kadınların sahip olduğu

şirket sayısı 1982'de 2,6 milyon iken, 1987'de 4,1 milyona çıkmış, % 57'lik bir artış yaşanmıştır. 1983 ile 1988 yılları arasında kadınların sahip olduğu işletmelerin Amerikan ekonomisine 250 milyar dolardan fazla katkıda bulunduğu tahmin edilmektedir (Brush, 1992: 5-6). Kadın girişimcilerin ekonomide yarattığı değişim akademisyenlerin ilgisini çekmiş ve kadın girişimcilerin ekonomik yapıda mevcut durumlarını analiz etmek adına yeni bir çalışma alanı oluşturulmuştur.

Eski Sovyetler birliği üyesi olan Litvanya ve Ukrayna'da yapılan araştırmalar Litvanya'nın Avrupa Birliği ülkelerine yakın kapitalist bir ekonomik program izlemesi, Ukrayna'nın ise Bağımsız Devletler Topluluğuna yakın bir ekonomik politika izlemesi sonucu farklı çıktılarının olduğu belirlenmiştir. Bu kapsamda Litvanya'da ekonominin % 72'sini özel sektör oluşturmakta iken Ukrayna'da bu oran %30 olarak tespit edilmiştir. Litvanya'da bulunan kadın girişimci sayısı 1996 yılında işletmelerin %28,6'sı temsil ederken, 2002 yılında bu rakam 43,3'e yükselmiştir. Ukrayna için ise Turuncu Devrim ile girişimci sayısının artacağı temennisi yapılan araştırmada yer almaktadır. Kadın girişimciler her iki ülkede ağırlıklı olarak hizmet ve toptancılık faaliyetlerini yürütmektedir (Aidis, Welter, Smallbone ve Isakova, 2007: 162-165).

İspanya'da yapılan bir çalışmada, girişimciliğin bir yetenek olduğu, bu yeteneğin geliştirilmesi ile insanların girişimcilik faaliyetinde başarılı olabileceği iddia edilmektedir. Kadın girişimciliğin yeterli seviyeye ulaşamaması ise Giddens'in (2009: 962-963) ayrımcı sosyalleşme teorisi ile açıklanmaktadır. Bu teori kadınların toplumsal değerleri, normları ve kodları içselleştirdiğini sosyalleşme yoluyla iletilen azim, sağduyulu olma ve empati gibi davranış kalıplarını benimsedikleri ve çocuklara yönelik farklı beklentileri bulunması nedeniyle kadınların becerilerinin dengesiz gelişimine yol açabileceği belirtilmektedir. Çalışmanın sonucunda kadınların ve erkeklerin girişimcilik hakkında, geleneksel olarak kadına ait olduğu düşünülen çocukların bakımı, ev işleri gibi yetenekleri sağlama biçimine yansıyan bir toplumsal cinsiyet söylemi tespit edilmiştir. Erkek girişimciler birden fazla rolü verimli bir şekilde üstlenmekte ve erkekler tarafından aile ve iş hayatı arasındaki denge daha kolay sağlamaktadır. Kadın girişimciler hakkında basmakalıp düşünceler olmasına rağmen, kadına atfedilen toplumsal değerler ve davranışlar alanında kendini geliştirmesi gerekmektedir. Bu gelişimi içerisine aynı anda girişimcilik deneyim ve yeteneğini de eklemesi sonucu kadınların girişimcilik düzeyinde önemli bir artış olacağı tespit edilmiştir (Manzanera-Román ve Brändle, 2016: 39-45).

Bangladeş'in kırsal bölgelerinde mikro kredi destekli girişimcilik ile yoksulluğun azaltılması ve ekonominin geliştirilmesi hedeflenmiştir. Bangladeş'in ilk mikro kredi kurumu olan Grameen Bank'ın sadece kadın girişimcilere mikro kredi imkânı sağlayarak kadınların ekonomik hayata kazandırılmasında önemli etki yaratmıştır. Mikro kredi kadın girişimcilere yatlar, katlar ve lüks araçlar gibi çok büyük huzur ve refah getirmek yerine insanların yiyecek, sağlık, eğitim, barınma gibi günlük ihtiyaçlarını sağlayacak bir gelir elde etmelerini sağlamaktadır. Grameen Bankasının sahibi Muhammed Yunus mikro kredi sayesinde insanları yoksulluktan kurtarılması, geçimi teşvik etmesi nedeniyle 2006 yılında Nobel Barış Ödülü'ne layık görülmüştür (Bhuiyan ve Ivlevs, 2017: 1-4).

Kadın girişimcilik konusu ile ilgili ülkemizde birçok çalışma yapılmıştır. Konu ile ilgili yapılan çalışmalarda kadın girişimciliğini genel olarak değerlendiren (Güney, 2006), kadın girişimcilerin fırsatları, sorunları beklentilerini, özelliklerini, genel karakteristiklerini ele alan (Gürol, 2000; İltar, 2010, Sayın, 2011, Soysal, 2010; Yağcı ve Bener, 2005) kadınların işgücüne katılım oranının ve istihdamının artırılmasını değerlendiren (Karakoyun, 2007), kadınların girişimcilikteki motivasyon faktörlerini (Özdemirci, 2011), kadın girişimcilerin profillerini (Kutunis ve Alpaslan, 2006) ele alan farklı çalışmalar mevcuttur. Genel olarak girişimciliğin özel olarak da kadın girişimciliğinin öneminin anlaşılması konu ile ilgili daha farklı çalışmaların yapılmasına yol açmıştır.

Toplumlarda çeşitli faktörlere bağlı olarak gelişen kadın girişimcilik tıpkı girişimcilikte olduğu gibi tanımı üzerinde fikir birliği sağlanamamıştır. Kadınlar için en cazip kariyer seçeneklerinden biri haline gelen (Güney, 2006: 26) kadın girişimcilik, Ecevit (1993: 20) tarafından şu şekilde tanımlanmıştır:

- Ev dışında bir mekânda kendi adına kurduğu bir ya da daha fazla işletmesi olan,
- Bir işletmede tek başına veya çalıştırdığı diğer kişilerle birlikte çalışan veya sahibi olması sıfatıyla ortaklık kuran,
- İş ile ilgili olarak çeşitli kamu ve özel kuruluşlarla temaslara geçen,
- İşletmenin geleceği ile ilgili planlar yapan,
- İşletmeden elde ettiği kazancın, yatırım ve kullanım alanları üzerinde söz sahibi olan,
- İşletmesi adına tüm riski üstlenen kadındır.

İşsizlik, aileye katkı sağlamak, cinsiyet ayrımcılığına maruz kalmak, uygun olmayan iş koşulları, bağımsız olma isteği, toplumda güçlü bir birey olma isteği, iş ve özel yaşamı dengeleme gibi birçok faktöre bağlı olarak şekillenen kadın girişimcilik (Yetim, 2002: 81; Rani, 1996: 4) son zamanlarda tüm toplumların geliştirmesi ve daha fazla kadının iş hayatında yer alması için gayret göstermektedir.

İş hayatında kadınların daha fazla yer alması çocuk bakımı, ev işleri sorumlu olma gibi geleneksel rollerin yerine getirilmesi ile iş yerinde üstlenilen görevlerin öncelikleri arasında seçim yapılmasını ve rol çatışmalarına neden olmaktadır. Yaşanan rol çatışmalarıyla başa çıkılması konusunda kadınlar, toplumsal baskı ve ön yargılar nedeniyle erkeklere göre daha çok zorlanmaktadır (Arslan, 2012: 100).

Kadın bireylerin, erkek bireylere göre daha çok zorlanmasının sebebi cinsiyet (sex) değildir. Örneğin fiziksel hiçbir kısıtlama olmamasına rağmen otobüs ve kamyon şoförlerinin erkek olması kadınların bu alanda yer almaması toplumsal cinsiyet (gender) kavramının etkileridir. Toplumsal cinsiyet kavramı, Ann Oakley'in 1972 yılında Sex, Gender, Society isimli eserinde ilk defa kullanması ile birlikte sosyal bilimlere kazandırılmıştır. Biyolojik cinsiyet (sex) insanların erillik ve dişiliklerini belirtirken, toplumsal cinsiyet (gender) insanların erkek ve kadın olarak toplumun kendilerine tanımladığı rol ve sorumlulukları belirtmektedir (Özmete ve Yanardağ, 2016: 91). Biyolojik cinsiyet ile toplumsal cinsiyet birbirinden farklı unsurlardır. Cinsiyet biyolojik bir kaynağa sahip olsa da kültür onu daha görünür ya da görünmez yapabilmektedir. Kız çocuklarının pembe, erkek çocuklarının mavi giymesi gerekliliği

konusunda hiçbir mantıksal açıklama olmasa da toplum bunu istemekte ve belirtmektedir. İnsanlar, toplum istediği şekilde uygulamalarına devam etmektedir. Çünkü bireyin erkekliği veya kadınsılığı ile toplumsal olarak belirlenmiş davranış, tutum, beklenti ve rol normları arasında ortaya çıkan ayırmda toplum daha etkindir. (Oakley, 1985: 187-188). Bu açıdan bakıldığında Türk toplumunda bu ayrımı atasözü ile ifade edecek olursak, kadınlar açısından; “Oğlan doğuran övünsün, kız doğuran dövünsün”, “Kızını dövmeyen, dizini döver”, “Saçı uzun, aklı kısa” şeklinde söylemler bulunmaktadır. Erkek açısından ise “Babanın sanatı oğla mirastır”, “Ağaç yeşert meyve getirsin, oğlan büyüt ekmek getirsin” şeklindeki söylemler göstermektedir ki Türk toplumunun erkeklere olan toplumsal yönlü girişimcilik ilgisi daha fazladır.

Türkiye’de 2017 yılında, erkek nüfus 40 milyon 535 bin 135 (%50,2) kişi, kadın nüfus 40 milyon 275 bin 390 (%49,8) kişi olmuştur. 2012 yılında ülkemizdeki kadın girişimci sayısı toplam girişimcilerin % 6,5’ine tekabül ederken bu oran 2017 yılı itibari ile %9 seviyesine ulaşmıştır (TÜİK). Bu artış, üniversitelerin yaygınlaşması ve zorunlu eğitim uygulamaları ile kadınların eğitim seviyesinin artması açısından yeterli değildir. Ayrıca KOSGEB, Kredi Garanti Fonu ve Faizsiz Mikro Kredi gibi kuruluşlar tarafından verilen eğitim, hibe ve kredi uygulamaları da düşünüldüğünde istenilen etkinin elde edildiğini söylemek oldukça zordur.

ARAŞTIRMA

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu çalışmanın amacı Kars İlinde faaliyetini sürdüren kadın girişimcilerin profilini ortaya çıkarmaktır. Kadın girişimcilikte mevcut durum analizi, sorunların belirlenmesi ve ortaya çıkacak çözüm önerileri önem arz etmektedir. Özellikle günümüzde kadın girişimciliğinin geliştirilmesi için eğitimler verilmekte, teşvikler sağlanmakta, politikalar geliştirilmekte ve çeşitli araştırmalar yapılmaktadır. Bu çalışmanın kadın girişimciliği konusunda yapılacak başka çalışmalara kaynak teşkil etmesi ve literatüre katkı sağlanması beklenmektedir.

Araştırmada Kullanılan Yöntem, Soru Seti ve Uygulanışı

Araştırmada ikincil verilerle birlikte, birincil veriler de kullanılmıştır. Birincil verilere yönelik veri toplama tekniği olarak yarı yapılandırılmış mülakat tekniğinden yararlanılmıştır. Mülakat soruları Köse (2014) tarafından hazırlanan Bayram (2018) tarafından geliştirilen sorulara araştırmacıların da eklediği sorular bir araya getirilerek oluşturulmuştur. Mülakat soruları Kars İli Merkezinde bulunan 21 kadın girişimciye uygulanmıştır. Mülakatlar için her girişimciye 60 dakikalık süre ayrılmış ve mülakat yüz yüze görüşme tekniği ile gerçekleştirilmiştir. Veriler 01.08.2018 ile 18.08.2018 tarihleri arasında toplanmıştır.

Araştırmada Elde Edilen Bulgular

Mülakat tekniği ile elde edilen veriler içerik analizi ile değerlendirilmiş ve şu bulgulara ulaşılmıştır:

Araştırmaya katılanlardan “Kaç yıldır bu işi yapıyorsunuz ve işe kaç yaşında başladınız?” sorusuna 12 kişi (%57), 5 yıldan daha az bir süredir girişimcilik faaliyetine başladıklarını belirtmiştir. Özellikle 1 yıl içinde faaliyete başlayanların oranı %28,5’dir. Son zamanlarda

girişimciliği ve özellikle kadın girişimciliğini geliştirmek adına yapılan faaliyetler neticesinde girişimcilik faaliyetine başlayanların sayısının çok olduğu belirtilebilir.

Bununla birlikte 5 yıldan daha uzun süre girişimcilik faaliyetinde bulunan kadın girişimcilerin oranı %43 olduğu görülmüştür. Kadın girişimcilerden 6 tanesi (%28,5) ise 10 yıldan fazla bir zaman dilimi içinde girişimsel faaliyette bulduklarını belirtmiştir. Araştırmaya katılan iki girişimciden birisi 17 yıl diğeri ise 26 yıldır girişimcilik faaliyetinde bulunduğunu ifade etmiştir. Uzun zamandır bu faaliyeti sürdüren kadınların sayısı az da olsa bu bulgudan hareketle kadınlarımızın sadece evde çalışmadıkları, imkânlar ölçüsünde girişimcilik faaliyetinde de bulunabilecekleri ve bunu uzun süre devam ettirebilecekleri söylenebilir. Girişimciliğe başlama yaşına bakıldığında araştırmaya katılanların % 71,4'nün 35 yaş ve sonrasında girişimciliğe başladıkları görülmüştür. Bunun temel nedenleri çocuk büyüme, girişimsel faaliyetler hakkında yetersiz bilgi, sermaye sıkıntısı, aile ve toplum baskısı vb. olabilir. Daha erken yaşlarda girişimciliğe başlamanın ve bunu sağlayabilmenin girişimciliğin geliştirilmesi ve toplumumuzun kalkınması için önemli olduğu düşünülmektedir. Bu bağlamda konuya yönelik olarak çalışma yapan kurum ve kuruluşların etkinlikleri, kadın girişimcilerin bilgi ve becerilerini geliştirme noktasında olumlu katkı sağlayacak ve potansiyel girişimci adaylarını da teşvik edecektir.

Girişim kararı alma nedeniniz/nedenleriniz nelerdir? sorusuna araştırmaya katılanların 5'i (%23,8) aileye katkı sağlamak için girişimcilik faaliyetinde bulunduğunu belirtmiştir. Verilen cevaplarda bireylerin girişimciliğe başlama nedenleri arasında örnek alınan bir birey olmak ve başarılı olmak, rahat yaşamak, çocuklara iyi bir gelecek hazırlamak, girişimciliğin arzuladığı bir iş olması, işsizlik, sektörde bir fırsat olduğunu gördüğünü ve bundan faydalanmak için girişimci olduklarını ifade etmişlerdir. Dolayısıyla araştırmaya katılanların bazılarının ekonomik zorunluluklar nedeniyle girişimci oldukları çoğunluğunun ise kendini gerçekleştirmek ve saygı duyulan biri olmak adına girişimcilik faaliyetinde bulduklarını belirtmişlerdir.

İşletmeyi kurarken ve kurduktan sonra karşılaştığınız sorunlar nelerdir sorusuna verilen cevaplara bakıldığında 12 kişi (%57) maddi sıkıntılardan bahsetmiştir. Girişimcilikte karşılaşılan en büyük sorunlardan birisi sermaye bulmak, borçlanmak sorunudur. Dolayısıyla ortaya çıkan bu bulgu yapılan çalışmaları destekler niteliktedir.

Aile baskısı, her işi tek başına yapmak, piyasa hakkında bilgi sahibi olmamak, yer bulma sorunu, kadın olmaktan kaynaklı sorunlar verilen cevaplar arasındadır. Piyasada kalifiye eleman bulunamaması sorunu katılımcıların %23,8'i tarafından vurgulanmıştır. İş gücüne katılımın bu kadar yüksek olduğu bir ortamda vasıflı personel bulamama sorunu aslında büyük bir sorundur ve bunun çözülmesi gerekmektedir. Ortaya çıkan bulgulara göre şunlar ifade edilebilir: Girişimcilik zor bir faaliyettir bu faaliyetin başlangıcında ve sonrasında sorunlar ortaya çıkabilmektedir. Kadın girişimcilikte ise bu sorunlara ek olarak kadın olmaktan kaynaklı bir takım sorunlar söz konusudur. Özellikle geleneksel toplumlarda bu sorunlar devam etmektedir. Toplumumuz da kırılmaya yüz tutmuş olsa bile geleneksel toplum özelliği göstermektedir.

Araştırmaya katılan kadın girişimcilerin tamamı işletmelerinin hukuki yapısının tek kişi işletmesi olduğundan bahsetmiştir. Ülkemizde kadın girişimcilik konusu son 30 yıl içerisinde ele alınmıştır. Bu süreç göz önünde bulundurulduğunda aslında kurulan işletmelerin büyümemesi ve kurumsallaşmaması sorunu bulunmaktadır. Bununla birlikte yeni gelişen bir faaliyet türü olduğu için de sevindirici bir durum olarak değerlendirilebilir.

İşletmenizde kaç kişi çalışmaktadır sorusuna verilen cevaplara bakıldığında 1 kişi diyenlerin sayısı 7 kişi (%33,3), 8 kişi diyenlerin sayısı 4 kişi (%19), 10 diyenlerin sayısı 2 kişidir (%9,5). Diğer katılımcılardan 2 kişi çalıştığını ifade edenlerin oranı ise 8 kişi ile % 38 olarak tespit edilmiştir. Kadın girişimcilerin pazara yeni girmeleri, Pazar paylarının şu an itibariyle düşük olması, yeterli müşteriye sahip olmama ve işletme yapılarının tek kişi işletmesi olması dolayısıyla çok kişiyi istihdam edememeleri böyle bir bulgunun ortaya çıkmasına neden olabilir.

Mesleki bir eğitimin olup olmasına göre verilen cevaplara bakıldığında 5 kişi (%23,8) mesleki bir eğitimin olmadığını, geriye kalan 16 (%76,2) girişimci ise bir mesleki eğitime sahip olduklarını belirtmişlerdir. Araştırmaya katılan ve herhangi bir eğitimin olmadığını belirten 2 kişi (%9,5) işte tecrübe kazandıklarını belirtmişlerdir. Dolayısıyla bu katılımcılar tecrübe yoluyla eğitimin eksikliğini kapattıklarını ifade etmişlerdir.

İşletmenizi kurarken finans kaynaklarınız nelerdir sorusuna (öz sermaye, ticari borçlanma, tasarruf, emekli ikramiyesi, eş ve dostlardan borçlanma, KOSGEB hibesi) şeklindeki soruya 10 katılımcı KOSGEB hibeleri aldıklarını ve KOSGEB desteğinin yanında bazı katılımcılar ticari borçlanmaya veya öz sermaye ile işletme kurduklarını belirtmişlerdir. 8 katılımcı ise öz sermayelerini kullandıklarını ifade etmişlerdir. KOSGEB teşvikiyle girişimcilik faaliyetine katılan orana bakıldığında bu konuda ilgili kurumların topluma girişimciliği teşvik anlamında verilen eğitim ve desteklerin işe yaradığı ve bireylerimizi ise bu önemli faaliyete yönlendirme potansiyeline sahip olduğu söylenebilir.

İşletmenizi kiminle kurduunuz sorusuna 16 (%76,2) katılımcı işletmeyi tek başlarına kurduklarını belirtmiştir. Katılanların 4'ü çocukları ve aile bireyleriyle, 1 kişi ise aile dışından birisiyle işletmeyi kurduklarını belirtmiştir.

İşletmenizi kurarken bir deneyiminiz var mıydı sorusuna 9 katılımcı (% 42,8) deneyimi olmadığını, 12 katılımcı (%57,2) ise deneyiminin olduğunu belirtmiştir. İş deneyimine sahip girişimcilerin oranının yüksek olması başarıyı elde etme sürecinde oldukça önemlidir. Nitekim girişimcilerin geçmiş dönemlerde sahip oldukları deneyimler şimdi ve gelecekteki fırsat ve tehditleri analiz etmeleri açısından oldukça önem arz etmektedir. Bununla birlikte işe yeni başlayanların yeterli oranda deneyim sahibi olmamaları kendileri açısından belirli sıkıntıları da beraberinde getirecektir. Girişimcilik faaliyetine yeni başlayan bireylerin kendilerine gerek yönetsel gerek diğer alanlarda koçluk yapacak deneyim sahibi girişimcilerden yardım almaları yaşayabilecekleri başarısızlığı engelleyecektir.

Toplumun kadın girişimcilere bakış açısı nasıldır sorusuna 13 katılımcı (% 62) doğrudan toplumun kadın girişimciliğine olumlu baktığını ifade etmiştir. 2 katılımcı (%9,5) kadın girişimciliğini ciddiye alınmadığını belirtmiştir. 6 katılımcı (%28,5) ise eskiye nazaran

şimdilerde daha olumlu yaklaşıldığından bahsetmiştir. Toplumsal cinsiyet çerçevesinde ele alınan bu soruda özellikle batı toplumlarına göre daha katı bir yapıya sahip olan bölgedeki bu değişimin toplumda var olan sabit düşüncelerin yavaş yavaş değiştiğini düşündürmektedir. Kadınları sadece ev işleri ile sınırlı bir role büründüren davranışlarda gözle görülen bir değişimin olması örnek olarak gösterilebilir. Ayrıca ortaya çıkan bu durum bu anlayışa sahip ve girişimcilik faaliyetinde bulunmayı düşünen ancak önyargıları olan diğer kadın girişimcilerinin de önünü açmaya vesile olacaktır.

Ailenizin girişimci olmanıza ilişkin bakış açısı nasıldır sorusuna 17 katılımcı (%80,9) ailelerinin kendilerini desteklediklerinden bahsetmiştir. İlk zamanlarda sıcak bakılmadı sonradan alışıldı ve sıcak karşılandı diyenler 4 kişidir (%19,1). Girişimsel eylemlerde başarıyı destekleyen bir çok faktör bulunmakla birlikte bunlar arasında önemli bir konumda bulunan unsurlardan biri de motivasyondur. Girişimcide sahip olunan girişimcilik ruhunun istenilen amaç dahilinde gerçekleşmesi bireyin kendi kendini motive etmesi ile birlikte yakınında bulunan aile bireyleri ile dost ve akrabaların kendisine verecekleri desteğe bağlıdır. Yapılan çalışmada da görüldüğü üzere girişimcilik faaliyetine niyetlenmiş olan kadın girişimcilerin özellikle çevrelerinden ve ailelerinden almış oldukları olumlu destek sayesinde hem iş fikirlerini gerçekleştirme hem de kadınların ekonomik yapı içerisinde başarılı birer aktör olabileceklerini göstermektedir.

Girişimciliği çocuklarınıza önerir misiniz sorusuna katılımcıların 14'ü (% 66,7) girişimciliği önerdiğini 3 kişi (%14,2) ise önermeyeceğini, memur olmalarını daha çok istediklerini ifade etmiştir. 4 kişi (%19,1) ise bu konuda kararsız olduğunu belirtmiştir. Girişimciliği önerenlerin başarı elde ettikleri vizyonlarını gerçekleştirdikleri söylenebilir. Önermeyen girişimcilerin ise girişimciliğin zorlukları nedeniyle önermedikleri düşünülmektedir.

Girişimciliğin avantajları nelerdir ne düşünüyorsunuz sorusuna katılımcılardan 8'i (%38,1) kendi paramı kazanıyorum cevabını vermiştir. Özgüven, ekonomik özgürlük, sosyal statü, saygınlık, kendi işimin patronu olmak, zoru başarmak, insanlar için faydalı işler yapmak, başarma azmi, özgüven, aileye katkı gibi unsurlar sayılan avantajlar arasındadır. Girişimciliğin zorlukları ile ilgili cevaplarda ise müşteriler ile uğraş, yalnız olmak, fedakârlık yapmak zorunluluğu, kalifiye personel bulamamak, sosyal ve aile hayatının kısıtlanması, maddi riskleri, tedarik sıkıntısı, aile ve iş dengesi kurmak, ataerkil bir yapıya sahip olmak, sermaye sıkıntısı, ekonomik sıkıntılar haksız rekabet ve vergiler, girişimciliğin zorlukları arasında ifade edilen unsurlardır.

Kadın girişimci olarak işiniz, çocuklarınıza ve eşinize gereken özeni göstermenizi etkiliyor mu sorusuna 10 katılımcı (% 47,6) etkilemediğini, 7 kişi (%33,3) kısmen etkilediğini, 4 kişi (%19,1) ise etkilediğini belirtmiştir. Aile ve iş yaşamını dengeleyen bir vasıta olarak girişimciliğin hem iş hem de evdeki sorumlulukları yerine getirme hususunda köprü görevi gördüğü söylenebilir.

Kazandığınız geliri nasıl değerlendiriyorsunuz sorusuna katılımcıların 11 tanesi (%52,4) ailenin geçiminin sağlamlasında kullandıklarını, 6 katılımcı (%28,5) işletmenin faaliyetini sürdürmeye çalıştıklarını, 4 katılımcı (% 19,1) ise başka yatırımlara yönediklerini belirtmiştir. Kadın girişimcilerin genel olarak iş hayatına atılmalarının temelinde yukarıda da

ifade edildiği belirli nedenler yatmaktadır. Bu nedenler arasında özellikle ön plana çıkan ailenin ekonomik durumuna katkı sağlama düşüncesidir. Nitekim konuya yönelik yapılan bazı çalışmalar bunu desteklemektedir. Bu çalışmada da elde edilen bulgular göstermektedir ki, girişimcilerin elde ettikleri kazançları yatırımdan çok ailenin ihtiyaçlarını karşılama noktasında davranış sergilediklerini söylemek mümkündür. Dolayısıyla kadınları girişimciliğe başlama noktasında ekonomik zorunluluklar az olsa da gelişen zaman içerisinde aile geçiminin ağırlık kazandığı görülmektedir.

Girişimci olduktan sonra hayatınızda nasıl değişiklikler oldu sorusuna katılımcıların 8'i (% 38,2) ekonomik özgürlüğün sağlandığını 6 kişi (% 28,5) sosyal çevrenin genişlediğini, 5 kişi (%23,8) ise sosyal hayatın kısıtlandığını belirtmiştir. Değişiklik olmadı diyen 2 girişimciden (%9,5) birisi ise girişimciliğe daha yeni başladığını ifade etmiştir.

Girişimcilikteki en önemli özellikler nelerdir sorusuna katılan 10 girişimci (%47,6) özgüvenin önemli bir özellik olduğunu söylemiştir. Öz güven yapılan çalışmalarda en önemli kişilik özellikleri arasında ifade edilen bir özelliktir. Bunun yanında kararlı olmak, başarılı olma isteği girişimcilerin belirttiği özellikler arasındadır. Yine iş ahlakına ve yapacağınız işi sevmek hususuna vurgu yapan girişimciler de bulunmaktadır.

Girişimcilik faaliyetinde başarılı olduğunuzu düşünüyor musunuz? Topluma bir rol modeli olabildiniz mi? sorusuna 20 katılımcı (%95,2) olumlu cevap vermiştir. Bir kişi (%4,8) ise başarılı olup rol modeli olmak için gayret gösterdiğini belirtmiştir.

SONUÇ VE TARTIŞMA

Ülkemizde toplumun eğitim seviyesi arttıkça kadınların hem çalışan hem de girişimci olarak ekonomik hayatta daha fazla yer aldığı görülmektedir. Ayrıca devlet tarafından kadın girişimciliğinin geliştirilmesi için eğitim, sertifika programları ile hibe ve faizsiz kredi olanaklarının bulunmasının da etkinliği bulunmaktadır. Araştırmaya katılan kadın girişimcilerin büyük çoğunluğunun işletmelerinin son beş yıllık dönemde açılmış olması da bu hususu desteklemektedir. Bununla beraber Kars ilindeki kadın girişimcilik faaliyetlerinin özellikle ülkemizde girişimcilik alanında ilerlemiş olan illerimizle kıyaslandığında oldukça geride kaldığı söylenebilir. Ülkemizdeki kadın girişimciliği, Amerika, Litvanya veya İskandinav ülkeleri (İsveç, Norveç ve Danimarka) ile kıyasladığımızda durum yine istenilen seviyede değildir. Kadın girişimcilerin pide, kebab, sulu yemek ve döner şeklinde devam eden sektörde Schumpeter'in yenilikçilik anlayışına uygun olarak ağırlıklı olarak Kars'a özgü kaz, hengel, piti, kete gibi yöresel ürünlere ilişkin restaurant açarak yatırım yaptıkları ve bu sayede başarılı oldukları söylenebilir. Karşı kadınların yöresel ürünler dışında ev baklavası, lahana ve yaprak sarması gibi zahmetli ve farklı ürünlere yöneldikleri ve yoğun talep ile karşılaştıkları görülmektedir.

Kars İlinde kadın girişimcilerin finansman ve kalifiye iş gücü bulma konusunda sıkıntı yaşadığı görülmektedir. 21 girişimci arasından sadece 10 girişimci KOSGEB hibe ve programlarından yararlanmıştı. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Türkiye Grameen Mikro Kredi Programı (TGMP), Kadın Emekini Değerlendirme Vakfı (KEDV) tarafından yürütülen

mikro kredi uygulamalarından yararlanan maalesef herhangi bir girişimciye Kars İlinde rastlanamamıştır. Mikro kredinin benzer toplumsal özellikler görülen ve Müslüman Bangladeş'te olduğu gibi ülkemizde etkili olmadığını söylemek mümkündür. Bunun sebebi Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından projenin sonlandırılması ve ayrıca diğer kuruluşlar tarafından belirtilen kısıtlar bunun temel nedenidir (<https://kadinistatusu.aile.gov.tr/projelerimiz>). Örneğin TGMP'den kredi alabilmek için birbiriyle akraba olmayan beş kadın bir araya gelmeli, bir iş fikri üreterek TMGP şubelerine başvurmalıdır. Bu başvuru sonucu alınabilecek kredi tutarı 1.000 Türk Lirasıdır (<http://www.tgmp.net/tr/sayfa/mikrokredi-alma-sureci/126/1>). Kadın Emeğini Değerlendirme Vakfı tarafından MAYA projesi ise sadece Kocaeli, Sakarya ve Eskişehir'de faaliyet göstermesi sebebiyle Karşı Kadın Girişimcilere hitap etmemektedir (<http://www.kedv.org.tr/maya/>).

Kars'ın genel yapısı itibari ile kırsal kesimde üretim yapılmakta, nüfusun önemli bir kısmı köylerde tarım ve hayvancılık ile ilgilenmekte, kadın ve erkek arasında iş ayrımları yapılmakta ve nihayetinde toplumsal cinsiyet kavramının bu konuda etkili olduğu düşünülmektedir. Erkekler hayvanların bakımı, satışı ve zirai üretimi ile ilgilenirken kadın ev işleri, çocukların bakımı, hayvanların sağılması ve ev ihtiyacı için yoğurt, peynir yapımı ile ilgilenmektedir. Bu nedenle kadınların girişimcilik faaliyetlerine katılma yaşları 35 yaşından sonra çocuklarının büyümesi ve ev işlerindeki yüklerinin azalması ile olmaktadır. Bu nedenle, Kars'ta kadınların girişimcilik konusuna daha zor bir başlangıç yaptığını söylemek yanlış olmayacaktır. Giddens'in (2009:962-963) belirttiği üzere toplumsal değerler ve normlar kadının iş hayatında yer alması ve tecrübe kazanmasını engellemektedir.

Bu çalışma Kars ilinde girişimcilik faaliyetinde bulunan kadın girişimcilerin profilini ortaya koymuştur. Dolayısıyla Kars ilinde ve diğer bölgelerimizde daha büyük örneklerle yapılan çalışmalar, bu çalışmanın tamamlayıcısı olacak ve ortaya çıkan sonuçlar daha da geliştirilebilir nitelik gösterebilecektir.

Kaynakça

- Aidis, R., Welter, F., Smallbone, D. ve Isakova, N. (2007). Female Entrepreneurship in Transition Economies : The Case Of Lithuania and Ukraine, *Feminist Economics*, 13(2), 157-183, DOI: 10.1080/13545700601184831
- Arslan, M. (2012). İş-Aile ve Aile-İş Çatışmalarının Kadın Çalışanların İş Doyumları Üzerindeki Etkisi, *Birey ve Toplum*, 2(3), 99-113.
- Bayram Erkol, G. (2018). Kadın Girişimciler ve Turizm: Mevcut Durum ve Sorunlar Üzerine Sinop İlinde Bir Araştırma, *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 10 (2), 56-88, DOI: 10.20491/isarder.2018.419
- Bhuiyan, M.F. ve Ivlevs, A. (2017). Micro-Entrepreneurship and Subjective Well-Being: Evidence from Rural Bangladesh, *Journal of Business Venturing*, Baskıda, 1-21, <https://doi.org/10.1016/j.jbusvent.2018.09.005>

- Brush, C.G. (1992). Research on women business owners: Past trends, a new perspective and future directions. *Entrepreneurship Theory and Practice*, 16(4), 5-30.
- Cantillon, R. (1755) (Modern Fransızcaya uyarlayan Stéphane Couvreur). *Essai sur la nature du commerce en général*, Institut Coppet, Paris.
- Dünya Bankası (2018). Piecing Together The Poverty Puzzle Overview, Washington, doi: 10.1596/978-1-4648-1330-6. A
- Ecevit, Y. (1993). Kadın Girişimciliğin Yaygınlaşmasına Yönelik Bir Model Önerisi, Kadın Girişimciliğe Özendirme ve Destekleme Paneli Bildiriler ve Tartışmalar, Devlet Bakanlığı Kadın ve Sosyal Hizmetler Müsteşarlığı Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü, Eğitim Serisi, Yayın No: 74, Ankara
- Giddens, A.(2009). *Sociology*, 6. Baskı, Polity Press, Cambridge.
- Güney, S. (2006). Kadın Girişimciliğine Genel Bir Bakış, *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 1 (1), 25-43.
- Gürol, M.A. (2000). Türkiye'de Kadın Girişimci ve Küçük İşletmesi Fırsatlar, Sorunlar, Beklentiler ve Öneriler, Atılım Üniversitesi Yayınları, Ankara.
- İlter, B. (2010). *Girişimcilik Sürecinde Kadın Girişimcilerin Karşılaştıkları Sorunların Analizi: Kagider Örneği*, Adalet Yayınevi, Ankara.
- Kadın Emegini Değerlendirme Vakfı, Erişim Tarihi: 11.11.2018, <http://www.kedv.org.tr/maya/>.
- Karakoyun, Y. (2007). *Esnek Çalışma Yoluyla Kadınların İşgücüne Katılım Oranının ve İstihdamının Artırılması; İşkur'un Rolü*, (Uzmanlık Tezi), T.C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Köse, Z. (2014). Turizmde *Kadın İstihdamı ve Kadın Girişimciliği: Beypazarı Örneği*, Basılmamış Yüksek lisans tezi, Antropoloji Anabilim Dalı, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Kutunis, R. ve Alpaslan, S. (2006). Girişimci ve Yönetici Kadınların Profilleri Farklı Mıdır?, *Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 8(2), 139-153.
- Manzanera-Román, S. ve Brändle, G. (2016). Abilities and Skills as Factors Explaining the Differences in Women Entrepreneurship, *Suma De Negocios*, 7, 38-46, <http://dx.doi.org/10.1016/j.sumneg.2016.02.001>
- Murphy, E.A. (1986). *Richard Cantillon Entrepreneur and Economist*, Oxford University Press Inc., New York.
- Oakley, A.(1985).*Sex, Gender, Society*, 8. Baskı, Gower Publishing, Hampshire (Hants)

- Özdemirci, Ata, (2011). Corporate Entrepreneurship and Strategy Process: A Performance Based Research on Istanbul Market, *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 24, 611-626.
- Özkuş, G. (2007). Kapitalist Sistemin Sürükleyici Aktörleri: Ekonomik Teoride Girişimciler, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 12(3), 343-366.
- Özmete, E. ve Zubaroglu Yanardağ, M. (2016). Erkeklerin Bakış Açısıyla Toplumsal Cinsiyet Rollerini: Kadın ve Erkek Olmanın Değeri, *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1, 91-107, DOI: 10.20296/tsad.12106
- Pettersson, K., Ahl, H., Berglund, K. ve Tillmar, M.(2017). In the name of women? Feminist readings of policies for women's entrepreneurship in Scandinavia, *Scandinavian Journal of Management*, 33, 50-63, <http://dx.doi.org/10.1016/j.scaman.2017.01.002>
- Rani, D. L. (1996). *Women Entrepreneurs*, S.B. Nangia A.P.H. Publishing Corporation, New Delhi.
- Sayın, E. (2011). Kadın Girişimcilerin Sorunlarının Betimleyici Analizi, *Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 3 (1), 23-32.
- Schumpeter, J.A. (1942). *Capitalism, Socialism & Democracy*, George Allen & Unwin Publishers, Londra.
- Soysal, A. (2010). Kadın Girişimcilerin Özellikleri, Karşılaştıkları Sorunlar ve İş Kuracak Kadınlara Öneriler: Kahramanmaraş İlinde Bir Araştırma, *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, 5 (1), 71-95.
- T.C. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Erişim Tarihi: 11.11.2018, <https://kadininstatusu.aile.gov.tr/projelerimiz>.
- Türkiye Grameen Mikro Kredi Programı, Erişim Tarihi: 11.11.2018, <http://www.tgmp.net/tr/sayfa/mikrokredi-alma-sureci/126/1>.
- Yağcı, F. ve Bener, Ö. (2005). Girişimci Kadınların Demografik ve Genel Karakteristikleri ile Kadınları Girişimciliğe Motive Eden Faktörler, *Bilgi Dergisi*, 85-100.
- Yetim, N. (2002). Sosyal Sermaye Olarak Kadın Girişimciler: Mersin Örneği, *Ege Akademik Bakış Dergisi*, 2 (2), 79-92.

